

Félag fósturforeldra

Reykjavík, 26. mars 2026

Umsögn Félags fósturforeldra varðandi skipan nefndar til að kanna aðbúnað barna sem vistuð voru fyrir atbeina stjórnvalda á einkaheimilum.

Félag fósturforeldra fagnar því að skoða eigi aðbúnað barna sem vistuð voru fyrir atbeina hins opinbera á einkaheimilum á árunum 1974-2002. Að setja börn í fóstur er mikið inngrip og mikilvægt að vel sé staðið að því að finna börnum öruggt skjól og tryggja að þau fá stuðning frá bæði sínum fósturforeldrum og frá hinu opinbera til þess að geta átt góða og farsæla æsku og til þess að tryggja þeim sem best veganesti inn í fullorðinsárin. Ofbeldi gegn börnum skal ekki líðast í neinni mynd og eru börn í fóstri viðkvæmur hópur sem þarf sérstaklega að gæta að.

Það eru nokkrir þættir sem Félag fósturforeldra vill ítreka sérstaklega, og er félagið tilbúið að gera betur grein fyrir sínum sjónarmiðum í áframhaldandi samráði.

Umgjörð kerfisins

Félag fósturforeldra vill ítreka mikilvægi þess að skoðað sé hver umgjörð fósturmála var á þessum tíma og hvaða brotalamir voru á þeim kerfum þegar börn sögðu frá eða báru merki um að búa við slæman aðbúnað á fósturheimili.

Í þeirri umfjöllun sem hefur verið um aðbúnað barna á heimilum á borð við Bakkakot var ljóst að þar voru ekki aðeins aðstæður á heimilinu með öllu ófullnægjandi heldur var eftirliti ábótavant ásamt því að öll kerfi brugðust þegar börnin sögðu frá ofbeldi eða báru greinileg merki þess að hafa orðið fyrir ofbeldi. Þetta birtist meðal annars í aðgerðarleysi skóla og þeirra starfsmanna barnaverndar sem ekki brugðust við þegar börnin eða aðstandendur sögðu frá.

Félagið telur sérstaklega mikilvægt að rannsakaðar séu brotalamir í umgjörð kerfisins á þessum tíma, þar sem börn sem vistuð utan heimilis eru á ábyrgð hins opinbera og mikilvægt að skoða hvað hefur farið úrskeiðis í þeim verkferlum sem voru, eða voru ekki, til staðar á þessum tíma.

Þó það sé vissulega aldrei réttlæting á ofbeldi er mikilvægt að skoða hvernig álag fósturheimili þessa tíma bjuggu við og hvaða stuðning hið opinbera veitti eða veitti ekki. Til dæmis þarf að

skoða hvort of mörg börn hafi verið vistuð á einu heimili, hvaða áskoranir börn glímdu við (hegðunarvandi, geðrænn vandi, fíknivandi eða annar) og hvaða stuðning fósturheimilin fengu til að vinna með þann vanda.

Félag fósturforeldra undirstrikar líka mikilvægi þess að hvert mál sé skoðað gaumgæfilega. Þarf að horfa til þess að sumar aðferðir í umönnun barna í fóstri sem glíma við mikinn hegðunar- og/eða fíknivanda geta hljómað sem ill meðferð, en þarf að skoða í samhengi tímans og hvort þær hafi verið gerðar í samstarfi við og/eða að fyrirmælum barnaverndaryfirvalda. Til dæmis ber að nefna að algengt er að setja þurfi þessum börnum mjög skýr mörk, m.a. með að skerða að einhverju leyti ferðafrelsi þeirra utan heimilis og takmarka samskipti við fjölskyldu og/eða vini með það að leiðarljósi að stöðva slæm hegðunarmynstur.

Áhrif til framtíðar

Félag fósturforeldra bendir á að þrátt fyrir að margt hafi breyst til batnaðar í lagaumhverfi barnaverndar þá eru enn brotalamir í kerfinu okkar. Félagið hefur ítrekað síðustu ár bent á skort á eftirliti og stuðningi inn á fósturheimili á landinu. Þrátt fyrir að til séu heildstæð lög og reglugerðir sem kveða á um málsmeðferð fósturmála þá er þeim ekki alltaf fylgt og ber þar sérstaklega nefna að skortur er á að samræmdum vinnubrögðum milli sveitarfélaga. Nýleg skýrsla Gæða- og eftirlitsstofnunar velferðarmála um starfshætti barnaverndar í Reykjanesbæ er áminning um það að þrátt fyrir að rammi sé til staðar um hvernig skuli vinna jafn viðkvæm mál og barnaverndarmál eru er það ekki trygging fyrir því að unnið sé innan þess ramma.

Það er því mikilvægt að þrátt fyrir að unnið sé með afmarkað tímabil sé einnig skoðað hvaða þættir í starfsháttum barnaverndaryfirvalda er enn ábótavant og að horft sé til þess að kortleggja leiðir til bóta til frambúðar.

Birting upplýsinga í fjölmiðlum

Félag fósturforeldra hvetur til þess að sérstaklega sé hugað að því hvaða upplýsingum og gögnum sé deilt með fjölmiðlum. Hér þarf bæði að gæta hagsmuna þeirra einstaklinga sem voru í vistum sem og þeim fósturforeldrum sem þau önnuðust. Mikilvægt er að varpa ljósi á það í rannsókn hvar pottur hefur verið brotinn í umönnun barna, en einnig þarf að hafa í huga að fósturfjölskyldur eru viðkvæmur hópur og umfjöllun um mál þeirra má ekki verða til þess að varpa skugga á fjölskyldulíf og hagi þeirra. Fósturforeldrar sinna mikilvægu hlutverki í íslensku samfélagi og eru hornsteinn þeirrar sýnar stjórnvalda og samfélagsins í heild að börn eigi ekki að vera vistuð á stofnunum heldur á heimilum nema hjá því sé komist. Það er því mikilvægt að upplýsingagjöf frá rannsóknarnefnd til fjölmiðla sé með það að leiðarljósi að varpa ljósi á brotalamir en ekki að allir fósturforeldrar séu settir undir sama hatt í neikvæðri umfjöllun.

Virðingarfyllt,

Stjórn Félags fósturforeldra.